

05 AGUSTOS 1987

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI : 3

KAYSERİ — 1986

ALLAH'IN VARLIĞINI İSBÂT EDEN MA'NEVÎ DELİLLER

Dr. Muhittin BAHÇECİ

Yüce Alah'ın varlığını isbat için deliller sayılamıyacak kadar çoktur. Onun varlığına bir zerre (atom) dan koca bir kâinata varıncaya kadar bütün eşya ile, hayat, akıl, şuur, irade ve düşünce gibi manevi varlık ve değerler kesin olarak delalet eder. Cenab-ı Hakk'ı isbat eden bürhanları «Kesin olarak bilecekler için Yer Küresinde pek çok âyet (delil) ler vardır. Kendi nefislerinizde de nice deliller vardır. Bunları hiç de görmüyor musunuz» (1) âyetinde de işaret edildiği gibi başlıca iki kısımda toplayabiliriz :

1. Âfâkî (bu âlemden çıkarılan fizikî) deliller
2. Enfüsî olan (Beşerin tabiat ve ruhundan çıkarılan) deliller.

Şimdiye kadar âlimlerimiz tarafından ruhi ve manevî delillere fiziki delillere gösterildiği kadar ilgi gösterilmedi. Bu yazıma maddi deliller kadar önemli olduğundan dolayı «Ruhi delillerle Allah'ın varlığını isbata başlıyorum. Gerçi deliller ne türlü olurlarsa olsunlar, bunlarla Allah'ın varlığını anlayıp bilen ruhun kuvvetleri olan akıl ve vicdan dediğimiz kalb gözüdür. Fakat, ruhi delillerle isbatta nefis ve akıl, beş duyu ile duyulanlar yerine doğrudan doğruya kendilerine dönmekle, ruhun fonksiyonlarını tahlil edip idrak etmekle Allah Taalâ'nın varlığını kesin olarak anlar ve bilir. Bu deliller hissi (duyularla duyulanlar) olmaktan ziyade akli, manevi ve vicdanidirler. Ruhî delillerin başlıcaları şunlardır :

1. Hayat ve ölüm delili
2. Şuur, irade ve bilgi delili
3. Kabul-i âmme (şehadet-i âmme) delili
4. Ezelî hakikatler delili
5. Nefs-i natika'nın (ruhun) diğer kuvvetlerinden çıkarılan deliller
6. Sâdık rü'yalar delili

1. Hayat ve Ölüm Delili

Yeryüzünde bitki, hayvan ve insan denilen canlılar (hayat sahipleri) görmekteyiz. Önce soralım : Hayat (can) nedir ? Hayy (canlı olan) Büyük Yaratıcı Allah'ın varlığına inanmadan ve hayatı, belirli biçimlerde organize ettiği maddelere bu büyük Yaratıcının verdiğini kabul etmeden canı (hayatı) tarif etmeğe bir imkân var mıdır ?

Hayat (can) enerji değildir. Hayat, canlının duymasını ve gayeli hareket etmesini sağlayan ve diğer canlılık faaliyetlerini idare eden muayyen şekilde organize edilmiş maddelere konulmuş manevi bir cevnerdir. Canlı varlıkları fiziko - şimik kanunlarla izaha çalışan alimlerden bir çoğu, sonunda bunun imkânsızlığını fark etmişler ve bu alanda yeni bir olaylar alemi, yeni bir izah karşısında bulunduğumuzu anlamışlardır. Meselâ, Lecompte de Neuy, Yahut C. Herbst son kitaplarında fiziko - şimik izahın yetersizliğini açıkça ifade ediyorlar. Cuenet ve onu takib eden Beunoure canlı varlıkta gaye sebep araştırılmasının zorunluluğunu gösterdiler (1).

Canlının vücudunu meydana getiren başlıca organik maddeler : Karbon, hidrojen, oksijen, azot, kükürt, fosfor... dur. Genel olarak canlıların cesedlerinde bulunan bileşikler : Karbonhidratlar ile yağlar (her ikisi de C, H, O bileşimindedirler. Karbonhidratlardaki O ile H suyun bileşimindedirler) ve C, H, O, N bileşiminde azotlu maddeler olan proteinlerdir. Bunların bileşiminde kükürt ve fosfor ... da vardır. Canlıların hepsinin en ufak yapı taşları olan hücrelerde ana bileşikler proteinlerdir (1).

Bir protein molekülünde yaklaşık olarak kırk bin atom bulunur. Tabiatda düzensiz bir şekilde dağınık halde 103 kimyevi element bulunur. Buna göre bir protein molekülünü meydana getirmek üzere yukarıda saydığımız beş elementin bir araya gelip toplanması hesab edilebilir. Bunun için önce bir molekülü meydana getirmek üzere reaksiyona girmesi gereken maddenin miktarını bilmek, sonra da bu molekülün atomları arasındaki birleşmenin gerçekleşmesi için gerekli olan zaman süresini bulmak gerekir.

Bu konuda İsviçre'li büyük matematik bilgini Charles Eugenie Guye, bazı hesaplar yapmış ve yukarıda söylediğimiz faktörleri in-

1. ez-Zariyât, 20 - 21.

1. Bkz. H. Ziya Ülken, Tarihi maddeciliğe reddiye, s. 37 ve bunun dipnotunda gösterilen kaynaklar. İstanbul, 1963.

celiyerek bir protein molekülünün tesadüfen meydana gelebilmesi için mümkün olan ihtimal on üssü yüz altmıştır ki bu da 10 sayısının 160 kere kendisiyle çarpımıdır, demektir. Bu rakamı ifade edecek kelime ve ifade dilimizde mevcut değildir. Ayrıca tesadüfen bir protein molekülünü meydana getirecek bir kimyevi reaksiyonun vukuu için gerekli olan madde bugünkü kâinatımızın sahip bulunduğu maddenin milyonlarca misli olması gerekmektedir. Bir protein molekülünün tesadüfen meydana gelip oluşması için lazım olan milyonlarca yılı da, yukarıda adını belirttiğimiz ünlü matematik bilgini, şu rakamla ifade etmektedir : 10^{243} yıl, yani bir protein molekülünün tesadüfen meydana gelmesi için gerekli olan zaman 10 rakamının 243 kere kendisiyle çarpımından çıkacak yıldır. Ki bu miktarı dile getirecek bir sayıyı henüz insanlık keşfedebilmiş değildir. Bilindiği gibi proteinler amino asitlerin meydana getirdiği uzun zincirlerden oluşurlar. Protein moleküllerinin atomları nasıl birbiriyle birleşmektedir ? Eğer şimdi bildiğimiz şekilden başka bir şekilde birleşecek olsalar, hayat için elverişli olmak şöyle dursun hayatı zehirleyen en büyük faktör haline gelirler. Bunu, ünlü İngiliz bilgini J.B.Leathes hesap ederek bir proteindeki basit molekül atomlarının birleşebilmesi için gerekli olan metodu incelemiş ve bunun milyonlara balığ olduğunu görmüştür; bir proteinin meydana geliş şekillerinin sayısını 10^{48} rakamıyla ifade etmiştir (3).

İşte görülüyor ki hücrenin bir parçasığı olan proteinin kendisidine organize edilmesi dahi muhaldir. Halbuki protein canlılıktan uzak bir maddedir, kendisinde can yoktur. Canlanabilmesi için o mahiyetini bilmediğimiz hayat sırrını nereden ve kimden almıştır ? Protein kendisinde bulunmayan canı nasıl kendisine ve başkasına verebilir ? Bir maddeden bir canlının sperması (canlı olan tohumu) olmadan canlı bir varlık çıkamaz. Biyolojinin temel kanunu şudur : Bütün canlılar yalnız canlılardan meydana gelir. (Pasteur Kanunu). O halde canlıların cesedlerini örgüleyip düzenleyerek on-

2. İnsan karaciğerinin bir parçası ile bir amip hücresi % 80 su, % 12 protein, % 2 nükleik asit, % 5 yağ, % 1 karbonhidrat ve % 1 in kesirleri kalsiyum steroidler ve diğer maddeleri içerir. Bkz. Claud A. Ville, Genel Biyoloji, Tercüme eden 4 kişilik bir heyet, Milli Eğitim Basımevi, İst, 1979.
3. Bkz. J.C. Monsma (Derleyen), Niçin Allaha inanıyoruz, Türkçeye çeviren : İbrahim Sıtkı Eröz 1977. 3. Baskı C. I, s. 45-48. İst. Bu eseri İngilizceden Arabçaya A. Dimirtaş «Allah yetecella fi asri'l-ilm» ismi altında tercüme etmiştir. Yukarıda açıklanan «Protein» kısmına aid makale, fizik ve biyoloji bilgini Prof. Dr. Frank Allen tarafından yazılmıştır. En küçük ve basit bir organizmanın kendiliğinden teşekkülünün mümkün olmayacağı hakkında tafsilat için bkz. Şemseddin Akbulut, Darwin ve Evrim Teorisi, İst. 1980 s. 39-49.

lara hayatı veren sonsuz akıl, ilim ve kudrete sahip Hayy (daima diri olan) Allah vardır.

Entropi ve Hayat :

Gözlenen bütün tabii sistemlerde düzensizliğe doğru gitmeğe ve dağılmağa doğru bir eğilim vardır. Bu gerçek, hem mikro ve hem de makro seviyelerde olmak üzere bütün kâinatta geçerlidir. Bu eğilimin zıddına cereyan eden bir olaya şimdiye kadar tesadüf edilmemiştir. Çünkü bu bir tabiat kanunudur. Enerji kapalı cidarlar arasında şuurlu birisi tarafından yönlendirilerek tatbik edilmezse veya açıktan gelen enerjiyi alarak dönüştürecek bir makine sistemi yoksa kâinat boşluğunda dağılır gider. Maddeler de âtıldır. Kendi başlarına bir iş yapamazlar. Kompleks molekül ve mekanizmaların elementlerden teşekkülünde enerji yetmez. Çünkü yönlendirilmemiş kontrolsüz enerji yapıcı değil yıkıcıdır. Biz züccaciye dükkanına giren boğa oradaki eşyayı düzenlemek şöyle dursun parçalar, kırar ve dağıtır. Hakikî bir ilim adamı entropi ve termodinamiğin ikinci kânûnuna karşı çıkacak cesareti ve şuursuzluğu kendisinde bulamaz.

Bir canlı sistemin elementlerden teşekkül etmesinde şunlar mutlaka lazımdır :

1. Bunun mutlaka bir yapıcısı olmalıdır.
2. Kullanabileceği uygun bir enerji kaynağı ve besinler bulunmalıdır.
3. Sistemin enerji ve besinleri dönüştürecek mekanizması (makina sistemi) olmalıdır.
4. Bu enerji dönüşüm mekanizmalarını idare etme, devam ettirme ve çoğaltma için (şuurlu) bir kontrolcü bulunmalıdır. Çünkü, termodinamiğin ikinci kânunu olarak ifade edilen ve kâinatta geçerli bir tabiat kanununa göre sistemlerin düzensizliğe doğru tâbiî bir kaymaları vardır (4).

Hülasa : Makinaları yapmak için makinalara ve makinaları işletecek kimselere ve bir şeylere ihtiyaç vardır. «Dünyada pekçok dağınık olarak demir, bakır, gümüş, aliminyum, karbon... gibi elementler vardır. Bunlar, kendi kendilerine birleşip örgütlenerek çe-

4. Bkz. Prof. Dr. Duana T. Gish, Yaratılış - Evrim ve Halk Eğitimi, 11. Terc. Doç. Dr. Adem Tatlı, Doç. Dr. Edip Keha, M.E.G. ve S.B. Yayını s. 10.

şitli biçimlerde otomobiller oldu. Bunlar da benzinlerini kendileri arayıp bularak yakıyor ve bu sayede gayeli bir şekilde çalışıyorlar ve hareket ediyorlar. Yine kendileri üreyerek başka otomobilleri meydana getiriyorlar. Herhangi birer yerlerinde bozulma ve dökülme olduğunda, kendi kendilerini tamir ediyorlar», dersek, bunun gerçekleşmesi muhal olduğu için, buna inanmak çok gülünç olur. En basit ve küçük canlı bir organizmanın yanında, zamanımızın en ileri makinası sayılan elektronik beyin çocuk oyuncağı gibi kalır.

İnsan, zekâsını kullanarak yeryüzündeki demir metallerini toplar eritir, kalıblara döker, ayrıca motorunu yapar... dışarıdan benzinini deposuna koyarak onu gayesine uygun olarak hareket ettirir. Bir otomobilin şoförü ölmüşse ve bunu başka bir şoför de kullanmıyorsa artık o otomobil de ölmüş demektir. Otomobil kendi kendisine gayeli ve şuurlu hareket edemez, hissedemez ve çoğalamaz. İşte insanın otomobilde yaptığı muayyen maksadlara yönelik hareket ve idare işini canlı organizmalarda enerjiden başka bir şey olan hayat dediğimiz can (nefis) yapar. Can da bitkisel can ve hayvanî can olmak üzere başlıca iki kısımdır. İnsanlardaki ise, insanî ruha bağlı olan ve onunla sıkı münasebeti bulunan nefis denilen hayvanî candır. İnsanî ruh candan başkadır. İleride şuur ve bilgi delili konusunda bundan bahsedilecektir.

CANLI VE CANSIZ VARLIKLAR ARASINDAKİ FARKLAR

Canlı varlığı cansız varlıklardan ayıran başlıca özellikler şunlardır :

1. Her canlı organizma türünün kendilerine mahsus büyüklüğü, biçimi ve şekli vardır. Her canlı tür kendisine mahsus biçim ve şeklin dışına çıkamaz. Cansız maddeler ise sonsuz denilecek kadar daha değişik biçim ve büyüklüğe sahiptirler.

2. Canlılar hücre denilen çok küçük birimlerden yapılmışlardır. Tek hücreden ibaret kalan veya virüsler gibi bunun biçimine yakın canlılar bulunduğu gibi, yanyana ve üst üste dizilmiş milyarlarca hücrelerden yapılmış canlılar çoktur. Tüm organizmanın bütünündeki olaylar, kendisini meydana getiren hücrelerin koordineli işlevlerinin toplamıdır.

3. Canlılarda gayelik (amaçlılık) vardır. Canlılar bütün hayatları boyunca yapılarını ve bütünlüklerini korumaya çalışırlar.

Bu yüzden ortamın şartlarına uymaya ve tehlikelerden korunmaya çalışırlar.

4. Beslenme : Canlılar aldıkları ya da yaptıkları besinleri oksijenle yakarak veya fermentasyonla (mayalarla ayrıştırarak) enerji sağlar ve kendilerine lüzumlu maddeleri yaparlar. Bu sebeple canlıların hepsinde beslenme, solunum, boşaltım ve kendi kendilerini tamir etme faaliyetleri görülür.

5. Büyüme : Aldıkları besinleri birleştirme ve hazmetme sonunda sayıları ve hacimleri artarak hücreler çoğalır. Büyüme olayının en fazla göze çarpan özelliklerinden birisi de her organın büyüme sırasında hayati faaliyetlerine devam etmesidir.

6. Üreme : Hayatın devamı için bir özellik söylenecek olursa, bu da canlıların üreme ve çoğalma yeteneğidir. Canlıların hepsi de —eşeyli ve eşeysiz olarak— ürerler.

7. Hareket : Canlılar bedenlerinin bir bölümünü veya tamamını hareket ettirebilirler. Hayvanların çoğunun hareketi açıkça bellidir : Kimildar, yüzer, kaçar ya da uçarlar. Bitkilerin hareketi daha yavaş ve daha az belirgindir. Bazı hayvan çeşitleri (süngerler, mercanlar, istiridyeler ve bir kısım parazitler) bir yandan diğer bir yana taşınmazlar, ama bunların çevrelerini harekete geçirmek için silleri ya da kamçıları vardır. Böylece çevrelerindeki suyun vücutlarından geçmesi ve besin ve diğer hayati ihtiyaçlarının kendilerine getirilmesi sağlanmış olur.

8. Hissetme ve Duyma : Canlılar duyucudurlar, ağrı ve acıyı hissedirler. Bir etkiye cevap verirler. Yakın çevrelerindeki fiziksel ve kimyasal değişimlere tepkide bulunurlar (5).

9. Her canlı kompleks enerji dönüşüm mekanizmalarına ve genetik sistemlerine ve bunları yönetip devam ettiren çoğalma (üreme) ve tehlikelere karşı kendisini koruma gibi gayeli işleri üslenen bir cana sahiptir. Can olmaksızın hücre içi olayların cereyanında hiç bir özellik olmayacak ve hayat imkansız hale gelecektir.

Bazı biyoloji bilginleri ile fizik ve kimya araştırmacıları, maddenin en küçük parçası olan atomlarda canın (hayatın) olduğu

5. Bkz. : Claud A. Ville, Genel Biyoloji, Terc. : M.N. Şişli, A.N. Bozcuk, S. Bozcuk, A. Başgelmez, M.E. Basımevi, İst, 1979; A. Seren, Dr. Suat Seren, Biyoloji, Lise, 1 İst. 1971; Ders Kitabı.

kanaatini taşıyarak canlılar ile cansızlar arasındaki farkı kaldırmak istemektedirler. Canlıları cansızlardan ayıran özelliklerin kesin olmadığını ve bunların hemen hemen cansızlarda da bulunduğunu söylemektedirler. Bu zevât derler ki : 1 - Cansız olarak tarif ettiğimiz yerküresi üzerinde nice cansız maddelerin bir araya gelerek canlıları meydana getirmiş olması cansızlarda üreme hadisesinin çok daha ileri derecede bulunduğu misaldir. Karasız atomların patlamalar sonunda başka elementleri doğurduğunu ayrı bir örnek olarak verebiliriz. Atomlar birbirlerinden elektron transfer ederek birçok yeni yapılar teşkil ederler. O halde cansızlarda da üreme mevcuttur.

2. Cansız varlıklar da beslenmektedirler. Atom evreninde de atomlar birbirlerinden ve çevreden elektron ve diğer enerji kuantlarını çekip alarak beslenmektedirler.

3. Atomların da birbirlerinden elektron alıp vermesi sindirimdir.

4. Canlı varlıklarda alınan yiyeceklerin yakılması işlemi cansız varlıklarda enerjinin durmadan çeşitli durumlara dönüşümü olarak cereyan etmektedir.

5. Canlı varlıklarda gördüğümüz birleştirme özelliği atomların molekül haline gelişi gibidir.

6. Canlılardaki sindirilen maddelerin o canlının büyüyüp gelişmesi için canlı yapılara dönüştürülmesi cansız evrende de görülmekte ve enerji alışverişi olarak ortaya çıkmaktadır.

7. Boşaltım işlemleri cansız maddelerde de radyasyon şeklinde kendini göstermektedir. Güneşteki hidrojen yakıtının kullanılması, uranyumun enerjisini yakarak kurşuna dönüşmesi buna iki örnektir (6). Hatta bu fikirde olan zâtlar şöyle demektedirler : «Fizikselin bittiği ve biyolojik alanın başladığı sınır henüz tayin edilememiştir ve bir sınır da yok gibidir» (7). «Bu iki gurup yarattığı birbirinden ayrı olarak mütalaa etmek kabil değildir. Veya en azından büyük hatadır...» (8).

6. Bkz. Toygar Akman, Madde İçindeki Canlılık, Bilim ve Teknik Dergisi Sayı : 132, Kasım, 1978, Şahin Coşkun, Cansız Madde Canlı mıdır ? Bilim ve Teknik, Sy : 142, Eylül, 1979, Prof. Dr. Münip Yeğin, Atomdan Hücreye, İst, 1980. s. 18 - 21.

7. F. Şahin Coşkun, aynı dergi, aynı yer.

8. Prof. Dr. Münip Yeğin, Atomdan Hücreye, aynı yer.

Canlılık için cansız maddelerin biraraya gelmesi yetmez. Karbon, Hidrojen, Oksijen, Azot, Kükürt... biraraya gelseler bile kendilerinde can yoktur. Yukarıda gördüğümüz gibi bunların kendiliklerinden biraraya gelerek canlıların cesetlerini teşekkül ettirmeleri de muhâldir. Bu gün kimya ilmi bu kadar ilerlemesine rağmen insanlar canlıların cansız organizmalarını ve (et, ağaç, yaprak ve sütü dahi) yapamamışlardır. Teknik ne kadar ilerlerse ilerlesin bu gün hiçbir kimyager en basit ve en küçük canlı bir organizmanın cesedini elementlerinden teşekkül ettiremeyecektir. Hatta bunu yapması muhaldir. Cansız maddeler, kendiliklerinden biraraya gelip örgülenerek canlıların parçalarını yapamazlar. Ve bunlar üreyemezler. İnsanların sun'î olarak yapacağı protein molekülü hayat için elverişli olmak şöyle dursun hayatı yok eden bir zehir olur. Denek ki, cansızların maddelerini alarak biraraya getiren canlı organizmanın şeklinde bir değişme olmadan büyüme ve çoğalmayı idare edip yapan candır. Hiç bir maddenin meselâ bir kaya parçasını koyun veya kurt gibi biçiminde değişiklik olmadan ürettiği görülmüş müdür? Verilen maddeleri sindirerek koyunun kendisine et yaptığı gibi kendisine bir kaya parçasını ekleyerek büyüdüğü hiç duyulmuş mudur?

Kararsız (radyoaktif) atomların patlama sonunda başka elementleri doğurduğu meselesine gelince, bu cansız maddelere mahsus madde ve enerjiye ait bir olaydır. Bir binanın yapılıp yıkılması gibi elementlerin cinsi, çekirdeği teşkil eden protonların ve bunlara paralel olarak elektronların artıp eksilmesine bağlıdır. Patlamalar sonucunda radyoaktif elementlerin proton ve elektronları enerjiye çevrildiğinden dolayı kütleleri azalıyor. Enerjiye çevrilen proton nötron ve elektron miktarına göre bu atomun elementler listesindeki yeri değişir. Uranyum ve bunun türevleri gibi atomlar ise alfa ışınları (iki proton) iki nötron) beta ışınları (hızlı hareket eden elektronlar) ve gama ışınları neşrederek bozulurlar ve kurşun elementinin izotoplarından birinde yani, sekseniki no. lu atomda karar kılarlar.

Kurşun atom numarası 84 ten yukarı olan bütün radyoaktif elementlerin son durağıdır. Radyoaktif elementlerin çekirdeği ise, insan tarafından özel surette hızlandırılmış nötron veya proton parçacıklarıyla bombardıman edilince bir binanın yıkılıp dağılması gibi büyük bir enerji vererek parçalanıp gidiyorlar ve tekrar ken-

disi gibi radyoaktif bir element doğmuyor. Açığa çıkan enerji de tekrar yoğunlaşarak o parçalanmış atomun kütesine dönüşmüyor. Kendisinde böyle bir patlama meydana getirilen canlı ise ölür gider.

Atomların birbirlerinden ve çevrelerinden elektron ve enerji kuantlarını çekip almaları hiçbir zaman canlıların sindirimi gibi bir sindirim değildir. Canlılar, en ileri ve mükemmel elektronik beyinlerin yanlarında çocuk oyuncağı gibi kalacağı o muazzam makine sistemleri ile aldıkları besinleri yakarak temin ettikleri enerji ile kendi parçalarının aynısını yaparak büyürler ve yaralarını onarırlar da mahiyet ve cinslerinde bir değişiklik olmaz. Bir atom ise diğer bir cins atomla, elektronları vasıtasıyla bağlanarak bir bileşik yaptığında bunların her ikisinin de mahiyeti değişir, ortaya yeni bir cisim çıkar. Canlılar ise ancak canlıların mahsulü bulunan besinleri alırlar ve kendilerinin şekil ve mahiyetçe aynısı olan nesillerini mütemadiyen devam ettirirler. Yalnız bir insanı diğer insandan ayırd eden farklar gibi her canlı cinsinin ferdinde kendisini diğerlerinden ayıran çok ince belirtiler bulunur.

Deniliyor ki, «yoğun tuz çözeltisine bir tuz kristalı atılırsa, bu kristal büyümeye ve başka tuz kristallerini oluşturmaya başlar» (9).

Eğer cansız âlemde organik bünyeye benzeyen bazı şekiller, meselâ billurlaşma ve kristalleşmeler varsa, bu hal maddeye âit bir özellik olup madde âleminde kanunî bir istikrar olduğunu göstermektedir. Madde kanunları hayat kanunlarından tamâmen farklıdır (10). Fiziksel ortamın bittiği ve biyolojik alanın ve durumun başladığı sınır bellidir. Bu sınır da canlıların üremesidir. «Virüslerin özellikle bütün virüsünün canlı olduğuna hükmedilemez veya bunları canlı ile cansız arasında bir köprü kabul etmek lâzımdır.» (11) gibi nazariyye ve düşünceler de tamamen yanlıştır. Tuz kristaline benzeyen bütün virüsü ve kristal hâle getirilip uzun yıllar depo edilen virüsler canlı olarak uzun süre cansızmış gibi kalabilirler. Bunlar canlı bir hücrenin içine yerleştirilirse üreme yeteneklerini yine gösterirler.

9. Bkz. Prof. Sevinç Karol başkanlığında bir hey'et, Modern Biyoloji, s. 137. M.E.B. Yayınları, 1980.

10. Bkz. H. Ziya Ülken, Tarihî Maddeciliğe Reddiye, s. 30.

11. Bkz. Prof. Sevinç Karol başkanlığında bir hey'et, aynı eser, aynı yer; Prof. Dr. Münip Yeğin, Atomdan Hücreye, s. 27, İst, 1980.

Bu virüsler de canlıdırlar. Çünkü üremek yalnız canlılara mahsustur. Canlı bir hücrenin içine yerleştirilmeden önce kış uykusuna yatmış böcek ve hayvanlar gibidirler. Hücre onların uyanmalarına ve üremelerine müsâit bir ortam teşkil ettiğinden burada onların canlılık faaliyetleri tekrar başlar. Koşullar ne olursa olsun ürmeyi başaran varlıklar olması nedeniyle virüsler kanımızdaki al yuvarlardan daha canlıdırlar. Bir damlacık kanda hemoglobini içeren ve bedenin bütününe, ciğerlerden getirdikleri oksijeni taşıyan beş milyon hücre vardır. Ancak bunların hepsi de üreme yeteneğinden yoksundurlar. Üreme konusundaki yetersizlikleri alyuvarların hiçbir şekilde cansız olduğunu kanıtlamaz. Kısır erkeklerin ve katırların yalnızca üreme gücünden yoksun oluşuna dayanılarak ölü olduklarının ileri sürülemeyeceği gibi... (12).

Hayat sahiplerinin en alt basamağında yer alan virüslerin biyolojik etkinlikleri sadece uygun ortam bulduklarında üreyebilme-leridir. Virüslerin bu durumları diğer canlılarda da vardır. Meselâ bazı bakteriler uygun olmayan ortam şartları karşısında yaşamlarını daraltarak, biyolojik etkinliklerini azaltarak «spor» haline gelir ve kendileri için zor olan hayat şartlarına böylece dayanırlar. Uygun ortam buldukları yerde asıl etkin görünümelerini kazanırlar. Kışın birçok ağaçların büründüğü sönük canlılığı, birçok hayvanlarda kış uykusu hâlini, hattâ insanların bile yaz ve kış, gündüz ve gece nasıl değiştiklerini, hayatımızın yaklaşık 1/4 ilâ 1/3 kısmının uykuda geçtiğini hatırlatmakta yarar vardır. İşte virüsler için asıl aktif canlılıklarını gösterebildikleri ortam, anlaştıkları veya bazen de hile ile ve zorla işgal ettikleri yer bir büyük canlının protoplazmasıdır (13).

Can, enerji ve enerjinin çeşitli durumlara dönüşümü değildir. Fizikoşimik olay ve enerji canlılığın yandaşı ve şartıdır. Fakat tam şartı ve sebebi değildir. Çünkü aynı olaylar canlılığın bulunmadığı yerde de vardır. Hiçbir zaman canlılık fizikî ve kimyevî olaylara ircâ edilir ve onların toplamından ibârettir demek değildir. Enerji türlerinden fizikî ve kimyasal olaylardan canlılık hâdisesine benzer bir sonuç doğmaz ve doğmamaktadır.

İşte tecrübi biyolojinin dayandığı ilmî metodlarla bu metodlar üzerinde akıl yürütenlerin «canlı ile cansız arasında bir sınır da

12. Faruk Yılmaz, Hayatın Sırları ve Allah, s. 63.

13. Muammer Bilge, Hücre Bilimi, s. 154, İst. 1978.

yok gibidir.» «Bu iki grup yarattığı birbirinden ayrı müteala etmek kabil değil, en azından büyük hatadır...» tarzında ulaştığı yanlış yorumlamalar arasındaki farkı bu suretle ayırmak gerekmektedir. Esasında hiçbir ciddi ve işin esasına nüfuz eden biyolojist, ilmi metodlar ve onların tatbikinden çıkan sonuçlara bakarak yukarıda misallerini verdiğimiz böyle hatalı faraziyelere kapılmamıştır. Bunun sebebi acelece genelleştirmeler yüzünden doğan düşünce yanlışlığıdır (14).

Bu gün ilerlemekte olan tecrübeler ise canlı varlıklarda önemli bir olayı meydana çıkardı : Bu da canlı vücudun kendi kendisini tamiridir. Canlı vücutta husule gelen bir arıza veya yaranın organizmanın dışarıdan yardım görmeden kendi başına yaptığı bir düzenlemedir. Bu düzenlemeyi maddeci ve mekanist görüş lisanıyla ifade etmek mümkün değildir. Bir demir veya kaya parçası şöyle dursun son derece mükemmel dahi olsa bir makinenin kendi kendisini tamir etmesine veya böyle bir makinenin yapılmasına imkân yoktur. İşte canlıda bunu yapan candır.

Organik kimya unsurlarını terkeb ederek hayatı yaratmak efanesi bir çok hayalci âlime konu olmuştur. Bugün sitoloji (hücre ilmi) protoplazmanın (canlı hücreyi oluşturan albüminli maddenin) fiziki ve kimyevî işlemlerden doğduğunu hiç bir zaman isbat edememiştir. Bugün bir protoplazmanın içinde bulunan maddelerin cinsi ve miktarı ilimce belli olmuştur. Aynı maddeleri protoplazmada bulunduğu nisbette bir araya getirirler ve müsaid bir ortama koysalar ve her çeşit enerji vermeyi deneseler —ki bunu defalarca da denemişlerdir— hiç bu maddeler canlanır mı ? Her eserde müessirinin izi bulunur, maddede hayat yoktur. Bir canlının canlı tohumu olmadan, ortam ne kadar müsaid olursa olsun, güneş enerjisinden atom enerjisine varıncaya kadar her çeşit enerjiyi tatbik etseler bile maddeden canlı türemez. Madde kendisinde bulunmayan canı ne kendisine ne de başkasına verebilir. Şimdi materyalistlerin ağzıyla soralım : Bitki, hayvan ve insanlar cisimlerini maddeye borçludurlar, ama canlarını kime borçludurlar ? Bunu da mı maddeye borçludurlar ? Hiç hissedemeyen, gayeli hareket eden, binlerce yıl devamlı olarak nesillerini şekil ve miktarlarına varıncaya kadar değiştirmeden muhafaza edip devam ettiren vücudundaki yara ve kusurları kendi kendilerine tamir eden hatta düşünen bir madde görülmüş müdür ?

14. Bkz. H. Ziya Ülken, Felsefeye Giriş, C. I, s. 198 vd.

Acaba kimyacılar, beş dakika önce ölen bir şahsın yerde yatan cesedi ile on dakika evvel hayatta bulunan bedeni arasında kimyevi bir fark gösterebiliyorlar mı ? Bu soruya olumlu bir cevap vermek mümkün değildir. Çünkü bu şahsın bedeni hayatta iken neyse ölümünden sonra da odur. Her iki beden aynı ağırlıkta aynı şekildedir. Ve aynı nisbette maddelerden organize edilmiştir. Her ikisinde de aynı atomlar ve bunlardan terkiib edilmiş moleküller (protein, karbonhidrad, lipid ve nükleik asidler) vardır. Aynı fiziki ve kimyevi özellikler vardır. Halbuki birisi ölmüş, diğeri hayattadır. Demek ki hayatı atom ve moleküllerin kimyevi özellikleri saymakla hayat sırrı asla açıklanmış olamaz. Öyle ise canlıların şu durumu kendilerinde fiziksel ve kimyasal özelliklerden başka canın bulunduğunu açıkça gösteriyor.

Şimdi yine soralım : Öldükleri zaman hayvan ve insanlara ne oluyor, maddeleri mi azalıyor, yoksa zedelenip bozuluyor ? Enerjileri mi yoksa pilleri mi bitiyor. Eğer ölen bir insanın maddesi zedeleniyor veya bozuluyorsa tamir etsinler, şayet enerjisi bitiyorsa enerji verip yaşatsınlar. 70 kilo 100 gram gelmiş bir insanır, ölünce tarttıklarında yine 70 kilo 100 gram geldiğini görüyorlar. Ne oldu bu insana neyi eksildi ? Sovyet Rusya'da vücudu ve organları sağlam olarak ölmüş insan cesedleri üzerinde denemeler yapılmış, canları çıkar çıkmaz vücutlarına ayarlı elektrik enerjisi verilmiş, sonra pil bağlanmış... vs. Neticede bunların damarlarındaki kana doluşım yaptırılmış, hatta geçici olarak kalb çalıştırılmış, bu işlemlere saatlerce devam edilmiştir. Fakat bunları cesetler ne duymuş, ne de canlanmışlardır. Çünkü onların canları ve ruhları çıkmıştır.

Eğer can ve ruh, maddi bir özellik ve enerji ise, insan ölürken canını ve ruhunu kaçırmazınlar ve tutsunlar. Ölüm anındaki insanı içinde hava bulunan veya dışarıdan bir boruyla hava verilen ve dışına bir şey sızdırmayan bir fanusun içine koysunlar, onun ruhunu ve canını kaçırmazınlar, tutsunlar da böylece ölmesine engel olsunlar. Hayır, bunu yapamazlar. Can ve ruh asla herhangi bir enerji türü olmadığı gibi, bugün bilinemeyen elementler de dahil hiçbir madde cinsinden de değildir.

Eğer can enerji veya fiziko - şimik bir olay olsaydı veya vücuttan herhangi bir şeyin kaybı veya vücudun yaralanması olsaydı, bunlara mani olunur, kaybolan enerji ve maddenin yerleri doldurulabilirdi veya vücut tamir edilebilirdi.

Bunlar yapılamadığına göre ve yapılmasından da bir fayda elde edilemediğine göre... Öyle ise canı veren Allah olduğu gibi alan da Allah'dır. Kur'an-ı Kerim bu hususa şöyle diyerek dikkatleri çeker : «Hele can boğaza gelince, o vakit siz görürsünüz; Biz ona (can çekişen kimseye) sizden daha yakınız. Fakat görmezsiniz. İşte madem ki (tekrar diriltilerek dünyada yaptıklarınızdan) ceza görmeyecekmişsiniz, onu (canı, boğaza gelince cesede) geri çevirseniz ya ! Eğer iâdianızda doğru iseniz» (15).

Kur'an-ı Kerim'de maddeye can vererek ölüden diriyi, canını alarak diriden de ölüyü Yüce Allah'ın çıkarttığına dair pek çok misaller vardır : «Allah'ı nasıl olup inkâr edersiniz ? Halbuki ölü idiniz, sizleri diriltti, sonra öldürecek sonra (âhirette) tekrar diriltecek ve sonunda O'na döneceksiniz» (16) «Şüphesiz ki Allah (ot birtirmek için) daneleri, (ağaç çıkarmak için) çekirdekleri yaratan dır. Ölüden diriyi O çıkarır, diriden ölüyü çıkaran da O'dur.» (17) «O Allah ki yerin ve göklerin mülkü saltanatı O'nundur. Can veren ve öldüren O'dur...» (18).

NETİCE :

Yapılan bu açıklamalardan netice olarak kesin şu hükme varabiliriz :

Yeryüzünde bitki, böcek, hayvan ve insan denilen hayat sahipleri vardır. Bunların en ileri derecede yapılmış makinalardan daha üstün olan vücut mekanizmaları karbon, hidrojen, oksijen, azot, kükürt, fosfor, kalsiyum... gibi çeşitli elementlerin birleşmesinden meydana gelmiştir.

Elementler ve bunların çeşitli oranlardaki birleşiklerinde can yoktur. Bir şey kendisinde bulunmayan canı kendisine ve başkasına veremez. Her eserde müessirinin izi bulunur. Yokluğun hiçliğinden hiçten başka birşey çıkmaz. Yüzlerce çeşit maddeler bir araya gelerek en mükemmel elektronik beyin şeklinde organize edilseler bile kendilerinde bulunmayan canı, canlı bir kaynak (yaratıcı) olmazsa, bulamazlar ve elde edemezler. Canlıların besinlerini kendi

15. el-Vâkı'a, 83-87.

16. el-Bakara 28.

17. el-En'âm, 95.

18. et-Tevbe, 116. Ayrıca şu âyetlere bkz. el-Bakara, 73, 164; Âl-i İmrân, 27, 156; el-Â'râf, 158; Yûnus, 31, el-Hacc, 6,66; el-Mü'minûn, 80; er-Rûm, 19, 24; Yâsîn, 78; Gâfir, 28; Fussilet, 39; eş-Şûrâ, 9; ed-Duhân, 8; el-Hadîd, 2, 17.

başlarına arayıp bulmaları ve enerji dönüşüm mekanizmalarını idare edip devam ettirmeleri, hissetmeleri ve çoğalmaları için bir kontrolcü (can) mutlaka lâzımdır. Öyle ise vücutları maddeden olan canlılara canlarını veren bir Hayyi lâ Yemût Hâlık (ölmek şanından olmayan Allah) vardır. Canlılara canlarını veren O olduğu gibi alan da O'dur. O'nun ezelî ve ebedî hayatı bütün hayatların kaynağı olan hakikî bir hayattır. Hayat sahibi olmayan canlıyı yaratamaz. Yanlış anlaşılmasın için şu hususu da açıklamak gerekir : Yüce Allah'ın hayatı kendi zatına mahsus bir kemâldir. O'nunla ilgilidir. Canlı mahlukların (yaratıkların) hayatlarına benzemez.

CANLILARIN BESİNLERİ (RIZIK) :

Canlıların rızık dediğimiz besinlerini bitkiler ve hayvanlar teşkil ederler. Bitkiler besinlerini fotosentez yoluyla alırlar. Böcek ve hayvanların rızıkları ise bitkiler veya başka canlıların cesedleridir. Bitkinin bünyesindeki elementler bugün kimya ilmince belli olmuştur. Hayvanların gıdaları da protein, karbonhidrat ve yağlardır. Günümüzde kimya ilminin bu kadar ilerlemesine rağmen bunları kimyacılar tabiatta serbest bulunan elementlerinden sentez ederek yapamamışlardır. Et, süt, ot gibi canlıya rızık olacak bir şey hâlâ laboratuvarlarda sentez edilememektedir. Halbuki elementlerin pek çoğu birbirleriyle muayyen nisbetlerde birleştirilerek bileşik cisimleri meydana getirirler. Besinler bitkiler ve hayvanlardan temin edildiğine göre demek ki canlıya yine canlının maddeleri gıda olmaktadır. Bitki ve hayvanlar da insanî ruha sahip olan insanın hizmetine sunulmuştur. İnsanî ruhun başlıca iki özelliği vardır. Bunlar da akıl ve vicdandır. İnsan başlıca bu iki özelliğe malik bulunduğu için Allah'a imân edip bir takım vazifelerle mükellef tutulmuştur.

O halde zamanımızda ilim adamları, canlıların besinlerini bile tabiatta serbest ve çok bulunan elementlerini birleştirerek yapamıyorlar. Öyle ise Allah'tan başka kimsenin bir rızık yapıp vermeye gücü yetmez. «Yerde deprenen hiçbir canlı hariç olmamak üzere (canlıların) rızıkı Allah'a aittir» (19).

HER ŞEYİN ALLAH TAALA'I TESBİH ETMESİ :

Kur'ân-ı Kerim'de «Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih eder. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur. Fa-

19. Hûd, 6.

kat siz onların tesbihlerini anlamazsınız» (20). «Yerde ve gökte olanlar Alah'ı tesbih ederler...» (21) buyrulur. Bu âyetlerde bildirilen «Her şeyin Allah Taalâ'yı tesbih etmesi», eşyanın canlı olduğuna delalet etmez. Cenab-ı Hakk Kitab-ı Kerim'inde, her şey Allah'ı tesbih eder diyor, zikr eder, anar, demiyor. Bu âyetlerde geçen tesbîhin başlıca 3 anlamı vardır :

1. Müfessirinin çoğu lisan-ı hâl ile delalet veya hal ve kaal-den eamm olduğuna zahib olmuşlardır. Her bir şey Allah'ın her türlü noksanlıktan münezze ve yüce olduğuna delâlet eder. Hal lisanıyla Yaraticılarının çok büyük ve kusursuz olduğunu söyler ve gösterir, demektir. Meselâ herhangi bir maddenin çok küçük bir parçası olan molekül, atomlardan mürekkeptir. Eğer molekül iki veya daha fazla atom cinslerinden meydana gelmişse, kendi bünyesinde bulunan elementlerden tamamen başka mahiyette bir madde meydana gelir. Tek bir atom da Büyük Yaraticı'nın noksan-sız ve yüce olduğunu gösterir. Bugün radyoaktif elementlerin bulunarak bunlarda gözlenen alametlerinden atomun varlığı ve parçacıklarının önemli bir kısmı ilimce belirlenmiştir. Bir atomun ortasında proton ve nötrondan... ibaret çekirdek vardır. Proton artı yüklüdür. Proton artı yüklü olduğu halde etraflarında eksi yüklü olarak dönen elektronları kendilerine çekip düşüremezler. Atomların hepsinde aynı cins parçacıklar vardır. Proton ve elektronların mahiyeti atomların hepsinde aynıdır. Protonlar ile bunlara paralel olarak elektron miktarlarının artmasıyla elementlerin cinsi değişir. Bir taş ile bir pembe gül; bir demir ile bir beyaz zambak kum taneleri gibi aynı cins parçacıklardan yapıldığı halde, güle güzel renk, koku ve zarafetini veren yaratıcı elbette çok büyük ve noksanlıklardan münezzehtir.

Fahreddîn Râzî'nin açıkladığı gibi mü'min bir insan da Allah Taalâ'yı iki şekilde tesbih eder :

1. Sübhânallâh sözü gibi elfâz-ı takdisiyyeyi diliyle söylemekle,

2. Allah'ın varlığına ve kemalâtına delil olan hususî ve umumî hallerinin Vâcib Taalâ'nın noksanlıklardan münezze bulunduğuna delalet etmesiyle tesbih eder.

Bitki, hayvan ve cansızlar hal lisanıyla Cenab-ı Allah'ın varlı-

20. el-İsrâ 44.

21. el-Hadid, 1; el-Haşr, 1; es-Saff, 1; el-Cumu'a, 1; et-Tegabiün, 1.

ğına ve ekmel sıfatlarla muttasıf olduğuna delalet etmek suretiyle tesbih ederler. Nitekim büyük bir eser yapıcısının büyüklüğünü gösterir. Lâkin insanların çoğu, ibret nazariyle bakmadıkları ve eşyanın Allah'ın varlığına ve sıfatlarına nasıl delalet ettiklerini idrak etmedikleri için onların bu kesin delalet ve tenzihlerini anlamazlar (22).

Resulüllah'ın elinde taşların (23) ve yemeğin tesbihinin (24) duyulduğuna dair hadislere gelince, bunlar Hz. Peygamberin (S.A.) birer mucizesidir. Çünkü Allah taş gibi cansız eşyayı konuşturup onlara kendisini sözle tesbih ettirmeğe kaadirdir. Nitekim peygamberliğinin başlangıcında Resulüllah'a taş ve dağlar selâm vermişti (25). Bir defasında Resulüllah çağırdığı vakit bir semüre ağacı yeri yarararak geldi. Hz. Peygamber buna 3 kere kelime-i şehadeti tekrar ettirdi (26). Bize nakledilen bunlar da Resulüllah (S.A.) in mucizeleridir. Akıl sahibi yaratıklardan başkaları şuurlu olarak konuşamazlar. Bir şeyin şuurlu olarak konuşması için onda hayattan başka aklın da bulunması şarttır. Teyb bandı da kendisine denilen sesleri kaydeder ve tekrar hissiz ve şuursuz olarak insanın onu hareket ettirmesiyle konuşur. Çakıl taşı ve yemeğin tesbihi, taş ve dağların selâmı ve ağaçların kelime-i şehadeti söylemesi de Cenab-ı Hakk'ın bunları konuşturmasıyla mümkün olmuştur. «Onlarda dediler : Bizi her şeyi söyleten Allah konuşturdu» (27).

Kur'an-ı Kerim'de geçen «yüsebbihu...» nun ikinci anlamı, çok büyük bir hızla hareket eder ve yüzer, demektir. «Tesbih»; yüz-mek, hareket etmek, meşgul olmak, çalışmak manâlarına gelen «Sebh» masdarının tef'ilidir. Tef'il bâbının binası da teksir (çoğaltmak ve bu sebeple) pek çok olmak içindir. Tef'il vezninde olan bir fiilin teksiri ya kendisinde veya fâilinde veyahud da mef'ûlünde olur. Bu bâbtaki teksir «sebbeha, yüsebbihu» fiillerinin kendilerinde olduğuna göre âyetlerin manâsı : Hiç bir şey hariç olma-

-
22. Bkz. Fahrüddin Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, Beydâvî, Envâru't-Tenzîl, el-İsrâ 44. âyetin tefsiri.
 23. Celâleddin es-Süyûtî, el-Hasâisu'l-Kübra, C. II, s. 75, Haydarâbâd, 1319; Kastallânî, Mevâhibü'l-Ledünniye, Tercüme eden Şâir Abdülbâkî, C. I, s. 410 Dersaadet, 1316.
 24. Dârimî, Mukaddime, 5; Buhârî, Sahîh Menâkıb, 25; A.B. Hanbel, Müsned, C. I, s. 460.
 25. Müslim, Sahîh, C. IV, s. 1782, M.F. Abdülbâkî nşr. 1374 - 1375 1955 - 56, Kahire; Tirmizî, Sünen, C. II, s. 263, Dihlî, 1315 h.
 26. Dârimî, Sünen, C. I, s. 10, Dimeşk, mtb. el-İ'tidâl, 1349.
 27. Fussilet, 21.

mak üzere, yerde ve göklerde bulunan her şey Allah için, O'nun hareket ettirmesiyle ve büyük bir hız ve güç vererek boşlukta yüzdürmesiyle yüzer ve hareket eder, demektir. Asrımızın bilim nisbeti seviyesi nisbetinde anlaşıldığına göre; atomun proton, nötron ve diğer partikülleri hem kendi etraflarında ve hem de 10^{-13} cm. yarı çapındaki sahalarında sayıları ne kadar çok olursa olsun, birbirlerine çarpmadan gayet muntazam ve çok yüksek bir sür'atle daimi bir hareket hali içindedirler. Her elektron da yine hem kendi etrafında hem de çekirdek etrafında hiç durup dinlenmeden büyük bir hızla dönüp durur. Elektronların çekirdek etrafında dönüş sür'atleri saniyede 50000 km.'yi bulur (28). Nitekim güneş ve ayın zımnın de öteki yıldız ve gezegenlerin boşlukla kendi feleklerinde (yörüngelerinde) döndüğü şu âyette açıkça bildirilmiştir : «Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O'dur. Her biri bir yörüngede yüzer» (29).

3. Âyetlerde geçen tesbîh şu manâya da gelir : Her şey Allah'ın irade ve kudreti altındadır. Kâinatın neresinde bulunursa bulunsun bir zerre bile O'nun irade ve hâkimiyetinin dışına çıkmaz.

Vahdet-i Vücûd felsefesini karıştırmadan, her şeyin Allah Taa-lâ'yı tesbih ettiğini bildiren âyetleri yukarıda açıkladığımız gibi anlamak zarurîdir. Bu âyetlerden cansız maddenin canlı olduğu manâsını çıkarmak hem islâmın ruhuna aykırıdır, hakikatlerle bağdaşmaz; hem de maddenin cansız olduğunu bildiren âyetlerle çelişir. Çünkü varlıklar canlı ve cansız olmak üzere iki kısımdır. Canlılardan bazıları da akıl sahibleridir.

28. Bkz. Prof. Dr. Münip Yeğin, Atomdan Hücreye, s. 5-7, İst. 1980.

29. el-Enbiyâ', 33; Ayrıca bkz. Yâsîn, 40.

